

Історико-політичні проблеми сучасного світу.
2026. Т. 53. С. 52-59

Modern Historical and Political Issues,
2026, Vol. 53, pp. 52-59

УДК 327.5:327(470):327.8

<https://doi.org/10.31861/mhpi2026.53.52-59>

Олександр Алексєйченко¹

Російський політичний ревізіонізм: історія, стратегія, геополітичні наслідки

Мета статті полягає в аналізі причин ревізіоністської політики Російської Федерації, її концептуального обґрунтування, намаганні практичної реалізації і спробі формування консолідованої позиції західних країн щодо протидії російському експансіонізму. Для реалізації мети дослідження використано загальнонаукові (аналізу, синтезу, узагальнення) та спеціально-історичні (історико-генетичний, історико-типологічний, історико-системний) методи, поєднані з принципами історизму, системності, науковості та верифікації. Доведено, що російська зовнішньополітична стратегія базується на ревізіоністському трактуванні міжнародного порядку як системи балансу сил і сфер впливу, що суперечить принципам суверенної рівності держав і міжнародного права. Початком реалізації стратегії визначено відновлення політичного контролю над пострадянськими країнами. Дієвим засобом стримування російського ревізіонізму вважаємо формування ключових передумов для остаточного занепаду РФ, таких як підтримка національно-визвольного руху уярмлених народів імперії і демократизація політичного ладу.

Ключові слова: міжнародний порядок, політичний ревізіонізм, концепція зовнішньої політики, російсько-українська війна, занепад, імперія.

Olexandr Alieksieichenko¹

Russian Political Revisionism: History, Strategy, Geopolitical Consequences

The purpose of the article is to analyze the reasons for the revisionist policy of the Russian Federation, its conceptual justification and attempts at practical implementation. To achieve the goal of the study, general scientific (analysis, synthesis, generalization) and special-historical (historical-genetic, historical-typological, historical-systemic) methods were used. It is proven that the Russian foreign policy strategy is based on the revisionist interpretation of the international order as a system of balance of forces and spheres of influence, which contradicts the principles of sovereign equality of states and international law. The beginning of the implementation of the strategy is determined by the restoration of political control over post-Soviet countries. The practical implementation of this course has long been carried out using the tools of hybrid wars. From the armed attack on Georgia (2008), Russia has moved on to the power policy familiar to the empires of the past. The most striking manifestation of Russian revisionism was the full-scale invasion of Ukraine by the Russian Federation in 2022. The Russian-Ukrainian war has become a kind of marker for the world community on its ability to resist the revision of the foundations of the international order by revisionist states like the Russian Federation. An international coalition of 50 states of the world is called upon to promote the armed defense of the territorial integrity and sovereignty of Ukraine. The policy of international sanctions is capable of reducing the economic capacity of the Russian Federation to wage a war of aggression in Ukraine. The authors of the article consider the formation of key prerequisites for the final decline of the Russian Federation, such as support for the national liberation movement of the enslaved peoples of the

¹ Кандидат політичних наук, докторант Навчально-наукового інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна.

Candidate of Political Sciences, doctoral student at the Educational and Scientific Institute of International Relations, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine.

E-mail: alexeychenko@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0002-2325-1289>.

empire and the democratization of the political system, to be an effective means of deterring Russian revisionism.

Keywords: international order, political revisionism, foreign policy concept, Russian-Ukrainian war, decline, empire.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження теми політичного ревізіонізму зумовлена поглибленням системної кризи міжнародного порядку, що виявляється у зростанні кількості збройних конфліктів, девальвації норм міжнародного права та послабленні механізмів колективної безпеки. У сучасному політичному дискурсі спроба перегляду Російською Федерацією ustalених міжнародних норм і правил сприймається неоднозначно: від цілковитого засудження до позірної схвалення. Особливого значення тема російського ревізіонізму набуває у контексті російсько-української війни, що триває з 2014 року і має значний вплив на переформатування міжнародної системи.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Витокам російського політичного ревізіонізму та його агресивним проявам присвячено значну кількість публікацій. Всебічний аналіз історико-політичних обставин російської експансіоністської політики міститься у колективній праці «Російський імперіалізм» (упорядник – Тарас Гунчак) (Gunchak, 2010). Причини загарбницьких завоювань Російської імперії і Радянського Союзу досліджуються вітчизняними (В. Головченко, М. Дорошко) (Golovchenko and Doroshko, 2016) і зарубіжними (О. Мотиль, Р. Шпорлюк) (Motyl, 2009; Shporliuk, 2013) авторами. Геополітичні мотиви політики російської і радянської імперії задля досягнення регіональної і глобальної гегемонії аналізують В. Лоц (Loth, 2001) та Д. Кіл-каллен (Kilcullen, 2009). Доволі значний масив літератури присвячений новітній російсько-українській війні, що стала яскравим проявом політичного ревізіонізму РФ. Зокрема, заслуговують уваги академічної спільноти праці вітчизняних (В. Горбуліна, Є. Магди, В. Ткаченка) (Gorbulin, 2014; Magda, 2015; Tkachenko, 2016), і зарубіжних (М. ван Херпен) (Van Herpen, 2015) авторів, в яких досліджуються гібридні засоби, що їх використовувала Росія напередодні збройного вторгнення. Натомість констатуємо обмаль праць з політологічним прогнозом щодо майбутнього Російської Федерації, що на нашу думку пов'язано з відсутністю комплексного бачення внутрішньоросійських проблем, що можуть стати каталізатором дезінтеграції Росії як імперського утворення. Як виняток, можна зауважити на книзі Я. Бугайського (Bugaysky, 2024) і колективній монографії авторського колективу під керівництвом Г. Зеленько (Zelenko *et al.*, 2024), в яких досліджується вплив етнічного чинника на можливий розпад РФ. Щоправда, під впливом російсько-української війни, зросла кількість наукових розвідок західних авторів, зокрема Яна Бжезінської (Shachkova, 2025), Ендрю Міхти (*iPress*, 2025c) та ін.), в яких розглядаються перспективи розпаду Російської Федерації.

Щодо узагальнюючих праць, присвячених темі політичного ревізіонізму, слід зауважити на книзі українського дипломата Сергія Корсунського (Korsunsky, 2025). У ній автор спробував дати відповідь на питання щодо здатності світової спільноти протидіяти таким викликам, як агресія Росії, піднесення Китаю, зростання кількості держав, які розробили або розробляють ядерну зброю, нездатність Ради Безпеки ООН впоратися з питаннями глобальної безпеки тощо. Ще однією метою С. Корсунського стало анонсоване ним намагання «заповнити прогалину між реальністю, яку важко пояснити, та теорією, яка більше не є достатньою» (Korsunsky, 2025). Наскільки прикладними стануть висновки автора, зокрема і в частині спроможності міжнародної спільноти зупинити російську ревізію міжнародного порядку, покаже час.

Отже, проведений нами аналіз літератури за темою російського ревізіонізму показав, що, попри значний масив історичної і політологічної літератури, більшість авторів зосереджена на вивченні розпаду російської і радянської імперій. Натомість тема можливого занепаду Російської Федерації все ще перебуває на маргінесі зацікавлень науковців. Відтак, поглибленого аналізу потребує всебічне вивчення теми впливу зовнішніх завоювань на прискорення дезінтеграції російських імперських державних утворень.

Мета статті полягає в аналізі причин ревізіоністської політики Російської Федерації, її концептуального обґрунтування, намагання практичної реалізації і формуванні консолідованої позиції західних країн щодо протидії російському експансіонізму. Окремим аспектом дослідження є спроба політологічного прогнозу можливої дезінтеграції РФ.

Методологія дослідження ґрунтується на поєднанні загальнонаукових (аналізу, синтезу, узагальнення) та спеціально-історичних (історико-генетичного, історико-типологічного, істори-

ко-системного) методів з принципами історизму, системності, науковості та верифікації. Також в статті використано методи історичних аналогій і політичного прогнозування. Останній з них, зокрема, є придатним для прогнозу щодо можливого занепаду Російської Федерації як імперського утворення.

Виклад основного матеріалу. На шлях ревізії засадничих принципів міжнародного порядку Російська Федерація стала одразу після розпаду СРСР у грудні 1991 року. Все почалося з того, що тоді коли Захід, заколисаний тезами про «кінець історії» й перемогу демократії в глобальному масштабі, вирішив роззброїтись, Москва посилено озброювалась. Задля того, щоб реалізувати на практиці стратегію відновлення Радянського Союзу в кордонах 1991 року. Як влучно зауважив відомий американський політолог Ендрю Міхта, Путін наважився на повномасштабне вторгнення в Україну в лютому 2022 р. не в останню чергу тому, що країни Заходу, які перемогли СРСР у Холодній війні, не спромоглися «зробити другий фундаментальний крок... не змогли підкріпити нову архітектуру безпеки жорсткою силою» (*iPress*, 2025b). Тобто, на відміну від періоду після Другої світової війни, коли США «вклали величезну кількість сили... для стримування будь-яких спроб радянської агресії проти вільного світу, врегулювання після Холодної війни супроводжувалося дивовижним ступенем роззброєння на колективному Заході», – наголосив Міхта (*iPress*, 2025b).

Роззброєння Заходу відбулося ще й тому, що параметри постбіполярної міжнародної системи не отримали оформлення в рамках будь-якого міжнародного форуму. А світ фактично погодився з документально не зафіксованим домінуванням США у світовій політиці, військовій, економічній та культурній сферах. Росія, натомість, стала однією з небагатьох потуг, що не погодилась з американським лідерством. В Кремлі лише вичікували слушної нагоди підважити засади постбіполярної системи, переозброюючи армію і готуючи теоретичне обґрунтування політики, спрямованої на перегляд усталених міжнародних правил.

Ревізіоністський геостратегічний курс Росії знайшов теоретичне обґрунтування в шести редакціях концепцій зовнішньої політики РФ, прийнятих в період 1993-2023 рр. Періодична зміна редакцій зовнішньополітичної концепції РФ демонструє динаміку зростання російських геополітичних амбіцій. Від «Концепції зовнішньої політики» 1993 року часів президентства Б. Єльцина, в якій закріплювався курс на налагодження партнерських відносин із США та провідними європейськими державами, до відверто ревізіоністської концепції 2023 року, в якій пострадянський простір оголошено «зоною привілейованих інтересів» Москви. Намагання Кремля окреслити власні «червоні лінії» на пострадянському просторі та європейській підсистемі стали причиною колапсу всієї глобальної архітектури.

Певним внеском у системне знищення безпекової європейської архітектури стали й численні виступи російських політиків, в яких вони критикують Захід за його «нескінченну експансію». Тим самим обґрунтовується причина початку російської війни проти України та аргументується необхідність російської присутності у низці колишніх радянських республік (військові бази у Вірменії, Білорусі, Казахстані, Киргизстані, Таджикистані, в підконтрольних Росії сепаратистських регіонах Південної Осетії і Абхазії на території Грузії). Втім, концептуальні рамки сучасна російська зовнішня парадигма отримала з часу виголошення В. Путіним «Мюнхенської промови» у лютому 2007 р. Промова, що характеризувалася критикою однополярного світового порядку та негативним ставленням до практики розширення НАТО, була сприйнята на Заході як певний теоретичний концепт. Вже у наступному році Москва підкріпила його силовими аргументами, коли у серпні 2008 р. спровокувала війну з Грузією. Відтоді силовий сценарій реалізації концептуальних рамок зовнішньої політики став візитівкою Росії на міжнародній арені. А заява Путіна про розпад СРСР як «геополітичну катастрофу» та його Мюнхенська промова 2007 р. закріпили ревізіоністський курс Кремля на перегляд чинного міжнародного порядку.

Дослідження російських воєн в Грузії (2008) та Україні (з 2014) засвідчує, що обидва конфлікти є взаємопов'язаними епізодами єдиної імперської стратегії РФ. Її ключовим змістом виступає заперечення суб'єктності пострадянських держав та утримання їх у «зоні привілейованих інтересів» Росії. Спільними тригерами обох російських агресивних воєн проти Грузії та України стали їх європейські і євроатлантичні прагнення, а також бажання виходу зі сфери геополітичного впливу РФ. Слабка та обережна реакція Заходу на російсько-грузинську війну 2008 р. сформувала переконання у Кремлі про можливість безкарного використання сили і сприяла початку збройної агресії проти України у 2014 р. В обох війнах Росія застосовувала схожий набір псевдоправових інструментів (паспортизацію, маніпуляцію самовизначенням, гуманітарні

міфи, інверсію ролей «агресор – жертва»). Така практика демонструє свідоме викривлення Москвою міжнародно-правових норм і перетворення їх на інструмент політичної маніпуляції, який покликаний легітимізувати силове втручання.

Гібридна модель російської агресії демонструє чітку структурну наступність. В Грузії РФ апробувала такі ключові елементи цього інструментарію як створення квазідержав, використання проксі-групвань, спецслужб, проведення кібератак та застосування енергетичного тиску як засобу політичного впливу. В українському кейсі зазначений арсенал був суттєво розширений: до нього були інтегровані масштабні інформаційно-психологічні операції, залучення приватних військових компаній, кібератаки, систематичні масовані ракетно-дронові удари, спрямовані на руйнування об'єктів критичної інфраструктури. Війна в Україні стала першою, в якій Росія задіяла повний спектр гібридних інструментів, що зумовило трансформацію гібридної моделі у формат повномасштабної війни. Паралельно РФ здійснювала системні порушення норм міжнародного права: від незаконного застосування сили до умисних атак на цивільне населення, масових депортацій, що підтверджується рішеннями ЄСПЛ та ордерами МКС, які фіксують міжнародно-правову відповідальність російського керівництва.

Таким чином, війни проти Грузії та України становлять два послідовні етапи єдиної імперської стратегії Росії. Україна стала її кульмінацією, де гібридні методи, які були апробовані у 2008 р., були масштабовані до рівня повномасштабної воєнної експансії. Як слушно зауважив І. Крастєв, «Росія вдалася до військової сили (в Україні у 2014 році. – Авт.) тому, що вона хотіла встановити нові правила гри, а не тому, що у неї не було інших варіантів», натомість анексією Криму Росія продемонструвала «готовність перетнути червону межу, позначену Заходом, – стосовно правових норм і структури європейського правопорядку часів холодної війни» (Kraستهv, 2014).

З огляду на спроби РФ переглянути результати Холодної війни, а також на її політику формування своєї коаліції ревізіоністських держав (КНР, Іран, КНДР), системна архітектура міжнародного порядку на даний час перебуває на перехідному, або трансформаційному етапі. Відповідно, світовий порядок зараз перебуває на стадії кризи, а контури майбутньої архітектури знаходиться у процесі формування.

Яке місце в новій безпековій архітектурі посіде ревізіоністська Росія? Якщо Москва зможе домогтися міжнародного визнання окупованих територій України, в чому наразі переконаний В. Путін, відчуваючи ментальну близькість іншого ревізіоніста Д. Трампа, це означатиме завершення доби міжнародного порядку, заснованого на правилах. Натомість у разі військової поразки РФ в Україні, цілком вірогідним є повторення сценарію, що призвів до розпаду Радянського Союзу. За винятком того, що Захід наразі не кинеся рятувати російську імперію від остаточного занепаду, як це двічі відбувалось у ХХ столітті.

Підставою для такого висновку є відверто антиєвропейська політика адміністрації чинного президента США, яка неминуче підштовхує країни ЄС до набуття стратегічної автономії. Підсилена спроможністю найбільш боєздатної в даний час української армії Європа може вповні скористатись ситуацією стратегічного хаосу в міжнародній системі і повернути собі статус впливового геополітичного актора.

Інтегрувавши до свого складу Україну, Євросоюз стає ще одним міжнародним актором, зацікавленим в перегляді післяялтинського міжнародного порядку. Членство України в ЄС означатиме остаточний крах біполярного порядку, що тримався на поділі Європи на американську і радянську (російську) сфери впливу. Вихід України з-під російського геополітичного контролю означатиме втрату Росією впливу на цілому пострадянському терені. Адже життя імперій продовжує можливість територіального розширення, яке досягається завдяки війнам. Неможливість збільшення території імперії, помножена на військову поразку, веде до неминучого краху. Свідченням чого стали розпад російської і радянської імперій.

Чи готовий Західний світ до остаточного колапсу Росії як імперії? Однозначно ні, якщо йдеться про світ високої політики. Натомість західне експертно-аналітичне середовище незрівнянно оптимістичніше дивиться на перспективу занепаду Росії, прагнучи підштовхнути до цього кроку реалістично мислячих політиків. Такої лінії, наприклад, тримається Е. Міхта, який вважає причиною слабкості західної політики щодо РФ невизнання того факту, що Захід має справу з ревізіоністською імперією. Ба більше, західний світ, на його думку, досі не усвідомив того, що Російська Федерація «не є національною державою, як ми це розуміємо на Заході» (Churikova, 2025). Її населення складається з багатьох національностей, якими керує централі-

зована репресивна держава, і тиском зверху вниз є історичним способом управління нею, а експансіонізм – її сенсом існування, пояснює політолог. Тому, підкреслює Міхта, «перенесення західного досвіду, коли західні політичні лідери очікують, що в результаті консолідації національної держави постане демократичний уряд, є марними» (Churikova, 2025). Відтак, вважає Міхта, «потрібно повертатися до розуміння Росії та методів «холодної війни», а не мріяти про повернення Росії як відповідального члена міжнародної спільноти. Росію можна заблокувати і стримати, як це було протягом півстоліття холодної війни, але поки всередині Росії не відбудуться фундаментальні системні зміни, які почнуть трансформувати її політичну культуру, ідея перетворення Росії на відповідальну зацікавлену сторону в міжнародну систему, задовольнивши її поточні вимоги, залишиться нездійсненою мрією», – підсумовує експерт (Churikova, 2025).

Так само важливо послідовно розвінчувати поширену в середовищі російської опозиції і в західних суспільствах думку, що російська війна проти України – це війна Путіна. Слідом за провідним аналітиком британського аналітичного центру Chatham House Джеймсом Ноксі маємо зважати на поширене в російському суспільстві переконання в особливому шляху Росії, в тому, що Росія «має право та долю бути імперією, і що вона зобов'язана нею бути, щоб залишатися собою» (Lutsenko and Figin, 2025). Так само, пише Ноксі, «росіяни на усіх рівнях переконані, що у Росії є божественне право на імперію, і насамперед це стосується України... ба більше, російське суспільство мобілізовано на війну, а економіка поставлена на військові рейки. Вони потребують конфлікту. Сьогодні немає ані особистості, ані сили, що здатні змінити цей курс» (Lutsenko and Figin, 2025).

Окрім налаштованості російського суспільства на відновлення імперії шляхом війни, ревізійній політиці РФ сприяло ще й побоювання Заходу проявити власну силу, коли Росія вдавалась до силової компоненти в Грузії 2008 року, в Україні в 2014-му і 2022 рр., в Сирії в 2015 році. Якщо Захід і несе відповідальність за російське вторгнення в Україну, вважає Е. Міхта, то не «через нашу нібито агресивну поведінку, а через нашу нездатність зрозуміти основи силової політики» (*iPress*, 2025b).

Так само на Заході недооцінюють ступінь впливу на російське суспільство причин проведення так званої «СВО» в Україні. Для виправдання агресії проти України Путін, як відомо, використав сфальсифіковану версію її історії, адже, як зауважив британський дослідник Едвард Лукас, «історія в руках кремлівських пропагандистів – це зброя. Маніфестом війни Путіна було есе на 5 000 слів, в якому стверджувалося, що українці «історично» є росіянами» (*iPress*, 2025a). Прикро, але багато хто, у тому числі на Заході, повірив у цю нісенітницю.

Чому реакція Заходу на повномасштабне російське вторгнення в Україну досі є недостатньою? Тому що, вважає Е. Лукас, європейські партнери України «занадто слабкі у військовому плані, щоб забезпечити надійну оборону або стримування після припинення вогню» (*iPress*, 2025d).

І все ж, Європа, у якої є зброя і заморожені російські активи, мала зробити більше для підтримки України. Як зауважив вже згаданий нами аналітик Дж. Ноксі, «цьому немає виправдання», позаяк європейці «дали Україні достатньо для виживання, але недостатньо для перемоги» (Lutsenko and Figin, 2025). А все тому, що Захід боїться, що у разі поразки у війні з Україною розпочнеться «анархія всередині Росії, ланцюгова реакція, вибух по вертикалі, неконтрольовані ядерні арсенали. Через страх змін Захід завжди віддавав перевагу стабільності, часто підтримуючи диктаторів», резюмує Ноксі (Lutsenko and Figin, 2025).

А ще важливо, щоб західні політики пам'ятали, що Росія зупиниться лише тоді, коли побачить західний військовий потенціал та рішучість його застосувати, «захистити наші інтереси силою», вважає Е. Міхта. Тому країни НАТО, на його думку, мають визнати реальність щодо Росії, і виходити з того, якою б вони хотіли її бачити. Європейські союзники повинні швидко та масштабно переозброїтися, щоб забезпечити основну частину звичайного стримування та оборони в рамках НАТО. «Лише тоді можна буде досягти угоди з Росією, яка принесе Україні мир або принаймні тривале припинення бойових дій на лінії фронту, а отже, і безпеку в Європі», – зауважив Е. Міхта (Churikova, 2025).

До часу, коли Європа набуде здатності протистояти російським загрозам на полі бою, головним важелем тиску на РФ має стати реальна санкційна політика, що унеможливить продовження агресивних війн Кремля і змусить російську владу реагувати на виклики внутрішнього порядку, спричинені воєнними поразками й суголосним з ними економічним колапсом так званої «енергетичної наддержави».

Також Захід має побороти в собі страх перед російською ядерною загрозою і пов'язаним з нею побоюванням непрогнозованої реакції Путіна на можливу поразку РФ у війні з Україною. Відтак, країнам Заходу потрібно не «стелитись» перед Путіним, не прагнути його «умиротворення» територіальними поступками за рахунок України, а бути послідовними в накиданні санкційного зашморгу на РФ, який унеможливить продовження російських агресивних воєн. Закінчиться фінансова «подушка», – зійде нанівець російська імперська політика загарбання чужих територій. Адже лише війни, й відповідно, зовнішні завоювання, продовжують життя імперій. Розуміючи це, Путін нізащо не погодиться на припинення агресивних воєн. Тому єдиною політикою, що змусить російського диктатора сісти за стіл переговорів без будь-яких ультиматумів і попередніх умов, є політика силового примушування Росії до миру.

Унеможливить продовження російської війни в Україні й припинення військової допомоги Кремлю владою КНР. Таку думку висловив міністр закордонних справ ФРН Йоханн Вадефуль. Без підтримки Китаєм російської військової машини, «агресивна війна проти України була б неможлива», – сказав він в розмові зі своїм японським колегою в Токіо 18 серпня 2025 року (Vilous, O. (2025)). Як відомо, Пекін є найбільшим постачальником до Росії так званих товарів подвійного призначення, які можуть використовуватися як у цивільних, так і у військових цілях бюджету, а також найбільшим споживачем російської нафти і газу.

Відірвати Китай від її партнерства з РФ означатиме стратегічне послаблення Москви. Без китайських закупівель російських вуглеводнів здатність Росії продовжувати війну в Україні значно зменшиться. Натомість ми можемо констатувати недостатній санкційний тиск на економіку країни – агресора, позаяк станом на серпень 2025 року, тобто за понад три роки повномасштабного вторгнення в Україну Росія отримала близько €1 трлн доходу від експорту енергоносіїв (Shevchenko, 2025). Ці кошти стали ключовим джерелом фінансування військових операцій, попри санкційний тиск Заходу. Аналітики зазначають, що з лютого 2022 року Росія експортувала понад 2,1 млрд тонн нафти, газу та нафтопродуктів (Shevchenko, 2025). Основними покупцями залишаються Китай, Індія та окремі країни ЄС, які скористалися лазівками в санкційному режимі. Навіть за умов обмеження цін і логістичних ускладнень, Кремль зумів адаптуватися – через тіньовий флот, переорієнтацію маршрутів і використання третіх країн. Ці надходження дозволили Росії частково компенсувати витрати на війну, стабілізувати рубль і підтримати оборонну промисловість. Водночас, удари по нафтопереробних заводах, санкції проти російських банків і обмеження страхування танкерів поступово знижують не лише ефективність цієї моделі функціонування російської економіки, але й ставлять під сумнів саме існування Росії як держави імперського типу.

Також, на нашу думку, Захід має готуватись не лише до стримування Росії, але й до її дезінтеграції, щоб не бути заскоченим зненацька, як це сталося у випадку з розпадом Радянського Союзу. Задля цього треба усіляко сприяти деконструкції міфу про «велику державу» Росію, вважає британський геополітичний стратег Марк Бролін (IncheTV, 2025). Адже, що це за «велич», запитує він, коли «російська військова економіка перегріта, «гармати» витісняють «масло», Москва втрачає людський ресурс, економічне зростання – ілюзія, побудована на воєнних витратах, безробіття рекордно низьке – не через добробут, а через нестачу працівників: майже мільйон росіян виїхали після 2022 року, «витік мізків» посилюється, залежність від Китаю зростає, удари по Росії стають дедалі глибшими... Чорноморський флот Росії розбитий, розсіяний і відтиснутий на схід; Крим, колись «святиня», став полігоном. Війна прийшла додому до росіян» (IncheTV, 2025). Усе це, пише Т. Бролін, не може слугувати аргументом за «винагороду агресора землею» чи за ідею, що Росія «може воювати роками» (IncheTV, 2025).

Висновки. Отже, можемо констатувати, що успіх стримування Росії Силами оборони України сприяє розумінню потреби у формуванні консолідованої політики країн Заходу щодо російського політичного ревізіонізму. Основними інструментами впливу на припинення РФ війни проти України і неможливість для Кремля планувати війну з європейськими країнами НАТО, мають стати запровадження країнами Заходу вбивчих для російської економіки санкцій, надання Україні достатніх обсягів озброєння учасниками коаліції «Рамштайн», створення умов для припинення військової допомоги Кремлю з боку КНР і країн нової «вісі зла». Поєднання цих інструментів разом з політикою країн Заходу, спрямованою на підтримання створення суверенних національних утворень на території РФ, здатне спричинити військову поразку РФ та її дезінтеграцію.

Якщо цей прогноз реалізується, Росію очікуватимуть такі незворотні процеси як: поглиблення демографічної кризи, через значні людські втрати у війні; крах економічної моделі, побудованої на продажу сировинних ресурсів й мілітаризації економіки; втрата правлячим режимом підтримки населення через різке погіршення умов життя і постання питання «за що помирили наші військові». Усе це майже неминуче може спровокувати безпощадний російський бунт і спричинений ним розпад Росії. Відтак, дієвим засобом стримування російського ревізйонізму вважаємо формування таких ключових передумов для остаточного занепаду РФ, як підтримка національно-визвольного руху уярмлених народів імперії і демократизація політичного ладу. Саме вони, як підтверджує крах Радянського Союзу, можуть стати основними рушіями дезінтеграції Росії.

Перспективи подальших наукових досліджень. Позаяк тема можливого занепаду Російської Федерації все ще перебуває на маргінесі зацікавлень науковців, поглибленого аналізу потребують питання ролі етнонаціонального чинника в розпаді російської і радянської імперій, поєднання комплексу політичних і економічних причин їх занепаду, а також впливу чинника воєн на прискорення дезінтеграції російських імперських державних утворень.

References

1. Bilous, O. (2025), "Glava MZS Nimechchyny nazvav holovnoho sponsora viiny Rosii proty Ukrainy" [German Foreign Minister Names Main Sponsor of Russia's War Against Ukraine], *RBC Ukraine*, 18 August, available at: <https://www.rbc.ua/rus/news/glava-mzs-nimechchini-nazvav-golovnoho-sponsora-1755508589.html> (accessed: 03 March 2026) [in Ukrainian].
2. Bugaysky, Ja. (2024), *Nespromozhna derzhava. Instruksiia z rozshmatuvannia Rosii [The Failed State. Instructions for Dismantling Russia]*, Second Edition, ARK YU, Kyiv, 480 p. [in Ukrainian].
3. Churikova, N. (2025), "Mikhta: Zakhid ne maie vidpovidi na "rosiiske pytannia", bo ne navzhuietsia yoho navit postavty" [Mikhta: The West Has No Answer to the "Russian Question," Because It Does Not Even Dare to Ask It], *Holos Ameryky*, 3 January, available at: <https://www.holosameryky.com/a/strategia-zakhodu-shchodo-rosiji/7922468.html> (accessed: 03 March 2026) [in Ukrainian].
4. Golovchenko, V., and Doroshko, M. (2016), *Hibrydna viina Rosii proty Ukrainy: istoryko-politychne doslidzhennia [Russia's Hybrid War Against Ukraine: Historical and Political Research]*, Nika-Center, Kyiv, 184 p. [in Ukrainian].
5. Gorbulin, V. (2014), "Hibrydna viina' yak kliuchovy instrument rosiiskoi heostrategii revan-shu" ['Hybrid War' as a Key Instrument of Russia's Revenge Geostategy], *Strategic Priorities*, No. 4 (33), 5-12 [in Ukrainian].
6. Gunchak, T. (upor.) (2010), *Rosiiskyi imperializm [Russian imperialism]*, Trans. from English by Taras Tsybal, Publishing house "Kyiv-Mohyla Academy", Kyiv, 395 p. [in Ukrainian].
7. *IncheTV* (2025), "Putin prohraie naidyvnyshu za ostanni 150 rokiv viinu, yaka peretvorylasia na fars i rozpach RF, – The Telegraph" [Putin loses the strangest war in the last 150 years, which turned into a farce and despair of the Russian Federation, – The Telegraph], 29 October, available at: <https://inshe.tv/politics/2025-10-29/958852/> (accessed: 03 March 2026) [in Ukrainian].
8. *iPress* (2025a), "Viina istorii: na cherzi Lytva. Naklepy, pryskipuvannia ta teorii zmovy – tse boieprypasy dlia kremlia, a istoriia – tse zbroia – Edvard Lukas" [The War of Stories: Lithuania is Next. Slander, Pickpocketing and Conspiracy Theories are Ammunition for the Kremlin, and History is a Weapon – Edward Lucas], 25 May, available at: https://ipress.ua/articles/viyna_istoriy_na_cherzi_lytva_naklepy_pryskipuvannya_ta_teorii_zmovy__tse_boieprypasy_dlya_kremlya_a_istoriya__tse_zbroya__edvard_lukas_372124.html (accessed: 03 March 2026), [In Ukrainian].
9. *iPress* (2025b), "Heostrategiia provalu. Nespravedlyva uhoda shchodo Ukrainy nablyzhaie "idealnyi shtorm" u sviti – Endriu Mikhta" [The Geostategy of Failure. Unfair agreement on Ukraine brings "perfect storm" closer in the world – Andrew Mikhta], 7 March, available at: https://ipress.ua/articles/geostrategiya_provalu_nespravedlyva_ugoda_shchodo_ukrainy_nablyzhaie_i_dealnyy_shtorm_u_sviti__endryu_mihta_368929.html (accessed: 03 March 2026) [in Ukrainian].
10. *iPress* (2025c), "Ie tilky odyin sposib vporatysia z rosiieiu. SShA potribna zhorstka syla – Endriu Mikhta" [There is Only One Way to Deal with Russia. The US needs hard power – Andrew Mikhta], 4 September, available at: https://ipress.ua/articles/ye_tilky_odyn_sposib_vporatysya_

z_rosiieyu_ssha_potribna_zhorstka_sylya__endryu_mihta_375975.html (accessed: 03 March 2026) [in Ukrainian].

11. *iPress* (2025d), “Zakhid maie pryynyty skyhlyty. I SSHA, i yevropeitsi ne v zmozi vidpovisty na stratehichnyi vyklyk rosii – Edvard Lukas” [The West should stop whining. Both the US and the Europeans are unable to respond to Russia’s strategic challenge – Edward Lucas], 14 May, available at: https://ipress.ua/articles/zahid_maie_pryynyty_skyglyty_i_ssha_i_ievropeytsi_ne_v_zmozi_vidpovisty_na_strategichnyy_vyklyk_rosii__edvard_lukas_371580.html (accessed: 03 March 2026) [in Ukrainian].

12. Kilcullen, D. (2009), *The Accidental Guerrilla: Fighting Small Wars in the Midst of a Big One*, Oxford University Press, Oxford, 340 p.

13. Korsunsky, S. (2025), *The Age of Revisionism. International Relations in Times of War, Uncertainty, and Insecurity*, Ibidem-Verlag, Hannover-Stuttgart, 160 p., available at: https://www.ibidem.eu/out/media/vlb_9783838297828_2.pdf (accessed: 03 March 2026).

14. Krastev, I. (2014), “Rosiiskyi revizionizm: putynskyi plan povalennia evropeiskoho pravoporiadku” [Russian Revisionism: Putin's Plan to Overthrow the European Legal Order], *Journal J*, No. 77, available at: https://www.ji.lviv.ua/n77texts/Rosijskyj_revizionizm.htm (accessed: 03 March 2026) [in Ukrainian].

15. Loth, W. (2001), “Moscow, Prague and Warsaw: Overcoming the Brezhnev Doctrine”, *Cold War History*, No. 2, p. 103–118.

16. Lutsenko, N. and Figin, A. (2025), “Shcho bude z Rosiieiu pislia smerti Putina: intervju eksperta zi stratehii Kremlia” [What will happen to Russia after Putin's death: an interview with a Kremlin strategy expert], *24 Kanal*, 29 July, available at: https://24tv.ua/geopolitics/shho-bude-rosiyi-pislya-smerti-putina-nabu-sap-yakomu-etapi-viyna_n2880899 (accessed: 03 March 2026) [in Ukrainian].

17. Magda, E. (2015), *Hibrydna viina: vyzhyty i peremohty* [Hybrid War: Survive and Win], Vivat, Kharkiv, 304 p. [in Ukrainian].

18. Motyl, O. (2009), *Pidsumky imperii: zanepad, rozpad i vidrozhennia* [The results of empires: decline, collapse and revival], Trans. from English by Pavlo Hrytsak, Publishing house “Chasopys “Kritika””, Kyiv, 199 p. [in Ukrainian].

19. Shachkova, M. (2025), “Zmusyty Putina do perehovoriv mozhut 5 krokiv Zakhodu, — intervju z Yanom Bzhezinskym” [5 steps of the West can force Putin to negotiate – interview with Jan Brzezinski], *Telegraf*, 15 January, available at: <https://news.com.ua/ukr/ukraina/2025-01-15/5894141-zmusiti-putina-do-peregovoriv-mozhut-5-krokv-zakhodu-intervyu-z-yanom-bzhezinskim> (accessed: 03 March 2026) [in Ukrainian].

20. Shevchenko, Yu. (2025), “Enerhetychnyi front: Rosiia zarobyla maizhe €1 trln na eksporti nafy ta hazu pid chas viiny” [Energy Front: Russia Earned Almost €1 Trillion on Oil and Gas Exports During the War], *Fbc.biz.ua*, 18 August, available at: <https://fbc.biz.ua/news/ekonomika-uk/energetichnij-front-rosiya-zarobila-majzhe-e1-trln-na-eksporti-nafti-ta-gazu-pid-chas-vijni/> (accessed: 03 March 2026) [in Ukrainian].

21. Shporliuk, R. (2013), *Formuvannia modernykh natsii: Ukraina – Rosiia – Polshcha* [Formation of modern nations: Ukraine – Russia – Poland], Dukh i Litera, Kyiv, 551 p. [in Ukrainian].

22. Tkachenko, V. (2016), *Rosiia: identychnist ahresora* [Russia: the identity of the aggressor], Publishing center “Academy”, Kyiv, 256 p. [in Ukrainian].

23. Van Herpen, M.Kh. (2015), *Viiny Putina. Chechnia, Hruziia, Ukraina : nezasvoieni uroky mynuloho* [Putin's Wars. Chechnya, Georgia, Ukraine: unlearned lessons of the past], Vivat, Kharkiv, 304 p. [in Ukrainian].

24. Zelenko, G., Lisnychuk, O., Nahirny, V., Pavlenko, I., Ryabchuk, M. and Starodub, A. (2024), *Udavana Rosiia: imitatsiia velychi i mohutnosti* [Pretend Russia: imitation of greatness and power], Lysenko M. M. Publisher, Nizhyn, 2024, 288 p. [in Ukrainian].

Стаття надійшла / Received: 13.03.2026

Схвалено / Accepted: 24.06.2026

Опубліковано / Published: 30.06.2026